

Rautavaara 140 vuotta

29.6.2014

Juhlapuhe: Rautavaara 140 vuotta

Esitän Pohjois-Savon liiton puolesta lämpimät onnittelut 140-vuotiaalle Rautavaaralle. Esitän myös eduskunnan tervehdyksen juhlivalle kunnalle.

Rautavaaran kunta esittelee itseään ja asemaansa kolmen maakunnan yhtymäkohtana. Rautavaara on portti Pohjois-Savosta Pohjois-Karjalaan ja päinvastoin. Kainuulla ja Rautavaaralla on puolestaan moniakkin liittymäkohtia, luonto ja luonnonolosuhteet tärkeimpinä. Rautavaaralla konkretisoituvat monet yhteiskuntamme tämänhetkiset taloudelliset, alueelliset ja sosiaaliset kipupisteet ja samalla mahdollisuudet.

Rakennemuutos on koetellut Rautavaaraa rajusti vuosikymmenten mittaan. Pientilavaltainen maatalous ja metsätyöt työllistivät sotien jälkeen täkäläistä väkeä. Koneellistaminen ja Euroopan Unioni ovat muuttaneet elinkeinojen isoa kuvaa. Kunnan johto yhdessä maakunnan päättäjien ja valtiovallan kanssa on tehnyt kaiken mahdollisen korvaavien elinkeinojen ja työpaikkojen saamiseksi paikkakunnalle.

Vanha Rautavaara eli luonnosta ja luonnonvaroista. Niin on myös uuden Rautavaaran laita: uusiutuvat luonnonvarat – vihreä Rautavaara – tarjoavat tämän päivän ja huomisen rautavaaralaisille uudenlaisia toimeentulomahdollisuuksia. Luontomatkailu, Paljakan alueen kehittäminen ja Hiekkahäikän rantatontit, Metsäkartano, ulkoilureitit, metsä- ja energiatalous, Tiillikan kansallispuisto ja perusmaatalous merkitsevät töitä ja toimeentuloa. Rautavaara on luontonsa ansiosta merkittävä vapaa-ajan asuntojen kunta. Kunta on ponnistellut ihailtavan tuloksellisesti peruspalvelujen järjestämiseksi asukkailleen päivähoidosta vanhusten hoitoon. Rautavaaran lentokeskus ja nuorisosirkus tunnetaan laajalti.

* * *

Rautavaara on asukasmäärältään pieni, harvaanasuttu, pitkien etäisyyksien kunta. Väkeä on alle 1800, laskennallisesti vain puolitoista rautavaaralaista neliökilometrillä. Kunta on ainoa pitkien etäisyyksien kunta Pohjois-Savossa. Koko maassa niitä on muutamia kymmeniä.

Pienen kunnan kuten Rautavaaran taloudellinen asema riippuu ratkaisevasti maan hallituksen kuntapolitiikasta. Uudet valtionosuudet, valtionosuuksien leikkaukset ja mahdolliset uudet tehtävät kunnan harteille muodostuvat kohtuuttomiksi pienen kunnan asukkaiden maksettavaksi. Tässä hallitus ei ole silitellyt rautavaaralaisia. Kuluvalla eduskuntavaalikaudella kunta menettää peruspalvelujen järjestämiseen tarkoitettuja valtionosuuksia neljänneksi eniten koko Suomessa. Pohjois-Savossa on muitakin samanlaisia pienehköjä kuntia, joiden asema riippuu täysin hallituksen kuntaratkaisusta.

Kunnanjohtaja Murto on puhunut erillislaisista, Lex Rautavaarasta. Se ottaisi huomioon kunnan pitkät etäisyydet ja harvan asutuksen. Erillislaki tähtäisi lähipalvelujen turvaamiseen jokaiselle kuta kuinkin tasavertaiselta pohjalta. Pohjimmiltaan kysymys on perustuslain toteutumisesta ja kansalaisten yhdenvertaisuudesta. Kun nyt pohditaan metropolialueen hallintoa ja palveluita, yhtä lailla tärkeää on tarkastella palveluita yhteiskunnallisen janan toisessa päässä. Sen ei luulisi olevan mahdotonta, jos yhdenvertaisuus merkitsee jotakin päättäjille.

Rautavaaralaisilla on vahva tahto vaikuttaa tulevaisuuteensa. Kunnanhallitus hyväksyi 23.6. Rautavaaran vision 2030 ”Eloa, iloa ja älyä”: Se on itsenäinen, ihmisläheinen, yhteistyöverkoissa toimiva, luonnonläheinen ja sähköisiä ICT-palveluja kehittävä ja hyödyntävä kunta. On kohtuullista, että valtiovalta esimerkiksi liikenne- ja väyläratkaisuille tukee sitkeiden rautavaaralaisten omia elinvoimaistamispyrkimyksiä.

* * *

Suomen kuntapolitiikka on ollut yksiniittistä. Sitä on hallinnut raju pyrkimys suurkuntiin tarvittaessa pakkoakin käyttäen. Suoran pakon käyttämisestä on kuitenkin luovuttu perustuslain edessä. Myöskään valtionosuuksien käyttäminen pakkoliitosten peukaloruuvina ei ole perustuslain mukaista. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on hiljattain edellyttänyt, että tätä on jatkossa seurattava.

Kuntakentällä tapahtuu koko ajan muutoksia, myös liitoksia. Elävä elämä on osoittanut, että vapaaehtoista tietä syntyvät sopivimmat ratkaisut, myös onnistuneimmat kuntaliitokset. Kuntien päättäjien yllä leijuva liitos pakko tyrehdytti kuntien kehittämisen ja tulehdutti naapurikuntien välejä.

Nämä vuodet ovat osoittaneet, että ainakaan nyt koetellulla tavalla ei ole viisasta eikä mahdollistakaan tehdä sinänsä hyvää tarkoittavia suuria uudistuksia. Maakunnissa kuntaväen tahto on yli puoluerajojen kulkenut pääsääntöisesti samaan suuntaan, siis vapaaehtoisuuden ja neuvottelujen tiellä.

Kunta on asukkailleen enemmän ja myös muuta kuin hallinnollinen organisaatio virkamiehineen ja määräyksineen. Kunta on ennen muuta kuntalaisten yhteisö, jossa kansanvalta jyllää, elämä maistuu, asiat päätetään lähellä ja kunnan johto huolehtii kuntalaisten elämän turvallisuudesta ja viihtyvyydestä. Kunnan tärkeimpiä tehtäviä on huolehtia kotiseutuhenkeä elinvoimasta ja vetovoimaisuudesta. Tällaiseen kuntakuvaan ei sovi pakko eikä keskitys.

Monissa tapauksissa kuntien syvenevä yhteistyö, varsinkin harvan asutuksen alueilla, on toimivampi vaihtoehto kuin suurkunta, jossa palvelut riistetään reuna-alueilta autioitumista vauhdittaen. On tultu sellaiseen tilanteeseen, jossa on lähdettävä maltillisen, kuntalaisia oikeasti kuuntelevan ja yhdenvertaisuutta vahvistavan kuntapolitiikan tielle. Se on mahdollista, jos on tahtoa.

Koko maata, kaikkia kuntia ja jokaista suomalaista koskettavia uudistuksia on valmisteltava poikkeuksetta laajalla poliittisella pohjalla yli hallituksen ja opposition rajan.

* * *

Suomen aluetasapaino on horjunut. On hiljaisesti rivetty siitä vuosikymmenten, myös turvallisuuden kannalta merkittävästä tavoitteesta, että maa pidetään asuttuna jokseenkin reunojaan myöten.

Jos mitään ei tehdä, Suomi on vuosikymmenen loppuun mennessä muutamaan suurkeskukseen keskittynyt ja reunoiltaan laajasti autioitunut metropoliyhteiskunta. Se ei ole maan etu, eikä se ole kenenkään etu yhtäällä tyhjentää ja toisaalla rakentaa tilalle uutta. Se olisi alueellisten ja henkisten voimavarojen hukkaan heittämistä.

Kaiken kaikkiaan alueellisesti tasa-arvoinen ja tasapainoinen yhteiskunta on kansantaloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävämpi kuin pitkälle keskitetty yhteiskunta.

Onko yhteiskunta keskitetty vai tasapainossa, sillä on merkitystä tulevaisuuden työpaikkojen luomisessa. Suomen nykyiset vakavat taloudelliset ongelmat liittyvät ytimeltään työllisyyteen ja uusiin työpaikkoihin sekä vanhojenkin säilyttämiseen. Kannattavia työpaikkoja on liian vähän. Ratkaisut eivät löydy ajamalla yhteiskuntaa sumppuun, vaan hyödyntämällä koko maan mahdollisuuksia täällä maakunnissa ja Rautavaarallakin.

Suomesta tulee rakentaa uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntämiseen perustuva bioyhteiskunta ja sen rungoiksi biotalous. Uudet työpaikat syntyvät suurelta osin uusiutuvien luonnonvarojen kuten bioenergian varaan. Metsät ja puu muodostavat biotalouden ytimen ja uuden kestäväns nousun selkärangan. Myös ilmastonmuutos turvallisuuskäsitteiden lisäksi puhuu voimistuvasti koko maan asuttuna pitämisen puolesta.

Suurkuntahankkeen kariutuminen ja viimeaikaiset tiedot biotuoteinvestoinneista Keski-Suomeen, Pohjois-Savoon ja Kaakonkulmalle oireilevat suunnan muutoksen mahdollisuuksista.

Mitä vahvemmin yhteiskuntaa rakennetaan uusiutuville luonnonvaroilta ja myös kestävälle kaivannaisteollisuudelle, sitä valoisimmat ovat aluepolitiikan ja Rautavaaran tulevaisuuden näkymät.

Rautavaaralla on totuttu karuun elämän viisauteen: Toivo parasta, mutta varaudu pahimpaan. Siinä on pinnalla realismia ja määrätietoisuutta, mutta pohjalla lujaa tulevaisuuden uskoa.

Seppo Kääriäinen